

Usmernenie k výkonu ŠZD a ÚK k zberu a manipulácii s biologicky rozložiteľným kuchynským odpadom zo zariadení spoločného stravovania

Legislatíva: problematika biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu ako i ostatného odpadu vznikajúceho činnosťou prevádzky zariadenia spoločného stravovania, povinnosti producenta alebo držiteľa odpadu je riešená v **zákone č.223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení** niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde v §39 ods. 2 fyzickej osobe – podnikateľovi a právnickej osobe, ktorá prevádzkuje zariadenie spoločného stravovania je daná zodpovednosť za nakladanie s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom. Vychádzajúc z toho, že kuchynský odpad môže obsahovať zvyšky živočíšnych produktov, je zradený medzi vedľajšie živočíšne produkty. **Nakladanie s týmto odpadom (zber, preprava, zneškodňovanie) ako i úradná kontrola sa vykonáva podľa nariadenia EP a Rady č. 1069/2009**, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov určených na ľudskú spotrebu a ktorým sa zrušuje nariadenie(ES) č.1774/2002 (nariadenie o vedľajších živočíšnych produktoch) a **nariadenia Komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009.**

Ďalšia súvisiaca legislatíva:

- *vyhláška MPA RV SR č. 148/2012 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a o použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné krmné účely,*
- *vyhl. MŽP SR č. 310/2013 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o odpadoch,*
- *nariadenie EP a Rady(ES) č. 852/2004 o hygiene potravín,*
- *vyhláška MZ SR č.533/2007 Z.z., o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia spoločného stravovania (ZSS)*

Vymedzenie pojmu kuchynský biologický odpad (KBO)

Podľa čl. 2 nariadenia komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009 je kuchynský odpad vymedzený **ako všetok potravinový odpad vrátane použitého potravinárskeho oleja, ktorý vzniká v reštauráciách, stravovacích zariadeniach a kuchyniach vrátane kuchýň v spoločných stravovacích zariadeniach a kuchýň v domácnostiach.**

Medzi biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad patria: nespracované zvyšky surovín, neskonsumované zvyšky pokrmov a potravín rastlinného, ale i živočíšneho pôvodu, ktoré vznikli pri prevádzkovaní zariadení spoločného stravovania, vrátane školských kuchýň, stravovacích zariadení domovov sociálnych služieb, stravovacích prevádzok zdravotníckych zariadení ale i z kuchýň domácností. Patria sem aj šupy z čistenia zeleniny a ovocia, kávové a čajové zvyšky, vaječné škrupiny, starý chlieb, zvyšky jedla, papierové vrecko znečistené zeleninou, ovocím, maslom, džemom, resp. ostatnými potravinami živočíšneho alebo rastlinného pôvodu, potraviny po dobe spotreby alebo lehote minimálnej trvanlivosti alebo potraviny inak znehodnotené, použitá papierová vreckovka a servítok a v malom množstve aj drevitá vlna, triesky, hnedá lepenka, novinový papier (použitý pri manipulácii s potravinami).

Povinnosti pre prevádzkovateľa zariadenia spoločného stravovania (ZSS)

Povinnosti pre prevádzkovateľa ZSS pri nakladaní s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom **podľa zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, vyhlášky MŽP SR č. 310/2013 Z.z.**, kt. sa o vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o odpadoch:

1. Prevádzkovateľ ZSS ako producent komunálneho odpadu je povinný zaviesť a zabezpečiť vykonávanie triedeného zberu, kde je zaradený aj biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad (KBO), je zodpovedný za nakladanie s KBO. Podľa vyhlášky MŽP SR č. 284/2001 Z.z., ktorou sa ustanovuje katalóg odpadov KBO je zaradený pod číslom 20 01 08 biologicky rozložiteľný kuchynský a reštauračný odpad a 20 01 25 jedlé tuky a oleje (§ 39 ods.2, ods.17 zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov).
2. Prevádzkovateľ ZSS hradí náklady spojené so zberom KBO, skladovaním, prepravou a likvidáciou, vrátane nákladov na zberné kontajnery a iné obaly (§ 39 ods.9 zákona č. 223/2001 Z. z.).
3. Prevádzkovateľ ZSS je povinný na vyžiadanie obce poskytnúť pravdivé a úplné informácie súvisiace s nakladaním s komunálnymi odpadmi, vrátane KBO (§ 39 ods.12 zákona č. 223/2001 Z. z.).
4. Prevádzkovateľ ZSS ako pôvodca odpadu alebo držiteľ odpadu zodpovedá za konečné zneškodnenie odpadu (§ 19 ods.2 zákona č. 223/2001 Z. z.). Zodpovednosť za ďalšiu manipuláciu s odpadom preberá na základe zmluvy alebo iného dokladu obchodník, sprostredkovateľ alebo iná osoba oprávnená jeho prevzatím v zmysle zákona o odpadoch. Subjekt, ktorému bol odpad odovzdaný, sa stane zodpovedným za odpad a vzťahujú sa na neho všetky povinnosti držiteľa odpadu ustanovené v zákone o odpadoch .
5. Prevádzkovateľ ZSS ako držiteľ odpadu je **povinný zhromažďovať odpady utriedené podľa druhov odpadov a zabezpečiť ich pred znehodnotením, odcudzením alebo iným nežiaducim únikom**, h) viesť a uchovávať evidenciu o druhoch a množstve odpadov, s ktorými nakladá, a o ich zhodnotení a zneškodnení, (§ 19 ods.1, písm. b) a h) zákona č. 223/2001 Z. z.).
6. Podľa § 8 vyhl. MŽP SR č. 310/2013 Z.z., držiteľ odpadu – prevádzkovateľ ZSS je povinný podať hlásenie o vzniku odpadu a nakladaním s ním bez ohľadu na ich množstvo. Hlásenie sa podáva za obdobie kalendárneho roka a zasiela sa príslušnému okresnému úradu, odboru životného prostredia.... do 31.1. nasledujúceho roka.

Povinnosti pre prevádzkovateľa ZSS pri nakladaní s biologicky rozložiteľným kuchynským a reštauračným odpadom podľa **nariadenia EP a Rady č. 1069/2009**, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov určených na ľudskú spotrebu (ďalej nariadenia EP a Rady č.1069/2009) a **nariadenia Komisie č. 142/2011**, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009 a **vyhlášky MPaRV SR č. 148/2012 Z.z.**, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a o použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné kŕmne účely,

1. Prevádzkovatelia ZSS zbierajú, identifikujú a prepravujú KBO bez zbytočného odkladu za podmienok, ktorými sa predchádza rizikám pre verejné zdravie a zdravie zvierat

(pozn. frekvencia zberu a následného spracovania nie je legislatívne stanovená. V rámci metodologickej pomôcky k vypracovaniu všeobecne záväzných nariadení obce je daná frekvencia zberu minimálne jedenkrát týždenne v závislosti od teploty prostredia; metodická pomôcka je uvedená na stránke MŽP a RR SR).

2. Prevádzkovatelia, vykonávajúci nakladanie, zber, transport alebo spracovanie zabezpečia, aby pri preprave ku KBO bol priložený obchodný doklad (vzor obchodného dokladu je uvedený v prílohe č. 1 vyhlášky MP a RV SR č.148/2012, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné krmné účely – „Obchodný doklad/Zberný list pre vedľajšie živočíšne produkty – materiál kategórie 3 NEURČENÉ NA ĽUDSKÚ SPOTREBU“ (viď príloha - vzoru dokladu). Obchodný doklad je vyhotovený v troch výtlačkoch (1 originál a 2 kópie – viď príloha vzoru dokladu) ako i podľa prílohy VIII, kapitoly III, bod 2 nariadenia komisie č. 142/2011.

3. Prevádzkovatelia ZSS, ktorí produkujú KBO a zasielajú ho na zneškodnenie, prevádzkovatelia prepravujúci alebo prijímajúci KBO, uchovávajú záznamy o zásielkach a príslušné obchodné doklady – zabezpečenie princípu výsledovateľnosti (podľa čl. 22 nariadenia EP a Rady č. 1069/2009).

pozn. **doba uchovávania dokumentácie o odpadoch je 2 roky** (podľa prílohy VIII, kapitoly III, bod 5 nariadenia komisie č. 142/2011; možnosť uchovať kópie dokladov prevádzkovateľom ZSS aj na elektronických nosičoch).

4. Prevádzkovatelia ZSS zabezpečia oddelené odkladanie KBO v kontajneroch (uzatvárateľných nádobách) určených na skladovanie odpad (napr. typizované obaly, nádoby, kontajnery dodávané obchodníkom alebo sprostredkovateľom odpadu). Podľa prílohy VIII, kapitoly II ods.2 nariadenia Komisie (ES) č.142/2011 musia byť kontajnery označené „neurčené na ľudskú spotrebu“; toto označenie je uvedené aj na vozidle KBO (označenie musí byť nezmazateľne – v prípade materiálu kategórie 3 zelenou farbou s vysokým obsahom modrej aby sa zabezpečilo jasné odlišenie od ostatných farieb, v prípade materiálu kategórie 1 čiernou farbou).

5. Prevádzkovatelia, ktorí zabezpečujú nakladanie, transport, spracovanie KBO sú povinní pred začatím činnosti oznámiť príslušnému úradu (príslušnej regionálnej veterinárnej a potravinovej správe) akúkoľvek prevádzkareň, ktorá uvedenú činnosť zabezpečuje a oznámia akúkoľvek významnú zmenu.

6. Prevádzkovatelia, ktorí zabezpečujú nakladanie s KBO po ich zbere - spracovanie KBO (tlakovou sterilizáciou, kompostovaním alebo transformáciou na bioplyn alebo inými spracovateľskými metódami) sú povinní pred začatím činnosti požiadať príslušný úrad (regionálnu veterinárnu a potravinovú správu) o schválenie prevádzkarne.

7. Ak nemožno zabezpečiť odstránenie kuchynského odpadu - materiál kategórie 3 podľa vyššie uvedených požiadaviek (čl. 11, 14, 21 nariadenia(ES) č.1069/2009, prevádzkovatelia môžu prevádzkovatelia ZSS odstrániť kuchynský odpad (ako odpad kategórie 3) spálením alebo zakopaním na mieste len za osobitných podmienok a so súhlasom a pod dozorom príslušnej veterinárnej a potravinovej správy, v prípade spálenia aj so súhlasom príslušného orgánu životného prostredia a zboru hasičskej a záchranej služby (požiadavky

uvedené v § 5 ods.4 až 7 vyhlášky MPA RV SR č. 148/2012 Z.z.); podľa čl. 19, písm. c) nariadenia (ES) č.1069/2009 zakopaním alebo iným dostupným prostriedkom len ak ide o oblasti, prístup do ktorých by si vyžadoval vynucovanie neprimeraných nákladov; zároveň množstvo odpadu nie je viac ako týždenne stanovený objem (cca 20 kg).

8. Prevádzkovatelia môžu zabezpečiť odstránenie odpadu na skládke odpadov (schválenej a registrovanej orgánom veterinárnej správy), len ak ide o bývalé potraviny, do celkovej hmotnosti 20 kg (napr. potraviny po dátume spotreby alebo dátume minimálnej trvanlivosti (podľa § 7 ods. 2 písm. b) bod 1., ods.3 – ods. 6 vyhlášky MPA RV SR č. 148/2012 Z.z.); prevádzkovateľ musí mať k dispozícii oficiálny doklad o odovzdávaní odpadu bývalých potravín na skládku, odstraňovanie odpadu sa musí vykonávať len pod úradným dozom veterinárneho inšpektora.

9. Prevádzkovatelia môžu zabezpečiť odstránenie odpadu prostredníctvom krmiva pre spoločenské zvieratá, len **ak ide o bývalé potraviny** so súhlasom príslušného orgánu veterinárnej a potravinovej správy (§ 10 ods.4 písm. b) bod 5 vyhlášky MPA RV SR č. 148/2012 Z.z.).

Manipulácia a spôsob odstraňovania odpadu

Kuchynský odpad môže obsahovať vedľajšie živočíšne produkty, preto musí byť zabezpečená manipulácia a odstraňovanie podľa nariadenia EP a Rady č. 1069/2009, ktorým sa ustanovujú zdravotné predpisy týkajúce sa vedľajších živočíšnych produktov a odvodených produktov neurčených na ľudskú spotrebu a nariadenie komisie č. 142/2011, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1069/2009. Podľa čl. 10 písm. p) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 je kuchynský odpad zo ZSS (okrem odpadu zo ZSS z medzinárodnej dopravy, ktorý je zaradený do 1. kategórie) zaradený do 3. kategórie.

Kuchynský biologický odpad z dopravných prostriedkov používaných v medzinárodnej doprave (materiály pochádzajúce z potravín podávaných na palube lietadla alebo lode) je zaradený do 1. kategórie podľa čl. 8 písm. f) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009.

Kuchynský odpad zo ZSS je zaradený do 3. kategórie a podľa čl. 14 písm. k) nariadenia sa spracuje nasledovne: tlakovou sterilizáciou, kompostovaním alebo transformáciou na bioplyn alebo spracovateľskými metódami uvedenými v čl.15 ods. 1, prvý pododsek písm. b) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 Kompostovanie je možné len za určitých podmienok stanovených v prílohe V, kapitola III, oddiel 1 nariadenia komisie č. 142/2011, (veľkosť častíc max. 12 mm, min. teplota v jednotke 70° C, min. čas v jednotke bez prerušenia 60 minút).

Kompostovacie zariadenie podlieha schváleniu ŠVPS SR podľa článku 24 ods.1 písm. g) nariadenia EP a Rady (ES) c. 1069/2009. Ak prevádzkovateľ zariadenia spoločného stravovania (kupujúci zariadenia - kompostéra) umiestnení kompostovacie zariadenie pri zariadení spoločného stravovania podlieha registračnej povinnosti, pričom prevádzkovateľ je povinný podať na ŠVPS SR žiadosť o registráciu podľa čl.23 ods.1 nariadenia (ES) č. 1069/2009 a §39a zákona č. 39/2007 Z.z..

Použitie stolové oleje (podľa Katalógu odpadov pod č. 20 01 25 jedlé tuky a oleje) sú zaradené ako súčasť kuchynského odpadu kategórie 3 a následné odstraňovanie (zber, preprava, odstraňovanie) je ako materiál 3. kategórie. V prípade oddeleného zberu a zhromažďovania je možné spracovanie aj inými spracovateľskými metódami, pričom sa majú uplatňovať najmä čas, teplota, tlak a rozmery častíc .

Obmedzenia kŕmenia kuchynským odpadom - materiálom kategórie 3

Podľa č. 11 nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 **platí zákaz skrmovania kuchynského odpadu** (alebo krmiva obsahujúceho kuchynský odpad alebo pochádzajúceho z neho) **hospodárskymi zvieratami s výnimkou kožušinových zvierat.**

V prípade využívania odpadu na kŕmenie kožušinových zvierat (zvíra držané, chované na výrobu kožušiny, ktoré sa nepoužívajú na ľudskú spotrebu) je potrebné požiadať o povolenie na jeho skrmovanie miestne príslušnú regionálnu veterinárnu a potravinovú správu (*povinnosť sa vzťahuje na chovateľa, producent odpadu je povinný uzatvoriť zmluvu len s oprávnenou osobou*).

(Pozn. podľa čl. 16 písm. g) nariadenia EP a Rady č. 1069/2009 sa KBO môže používať na kŕmenie spoločenských zvierat a podľa čl. 18 ods. 1 citovaného nariadenia, aj podľa článku 13 ods. 2 nariadenia Komisie č.142/2011 je možné kuchynský odpad- materiál kategórie 3 použiť na kŕmenie určených zvierat, ale za podmienok, ktoré povoľuje príslušný orgán členského štátu – ŠVPS SR).

Podľa vyhlášky MP a RV SR č.148/2012, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o výnimkách pri zbere, preprave a odstraňovaní vedľajších živočíšnych produktov a použití vedľajších živočíšnych produktov na osobitné kŕmne účely **nie je materiál kategórie 3 – KBO** v zozname možných materiálov určených na kŕmenie hospodárskych zvierat.

Nakladanie s odpadom kategórie 3 na prevádzke ZSS – požiadavky na manipuláciu s odpadom v ZSS podľa nariadenia EP a Rady (ES) č. 852/2004 o hygiene potravín a vyhlášky MZ SR č. 533/2007 Z. z.:

Kontajnery umiestnené priamo v potravinárskej prevádzke:

1. Odpad sa musí uskladňovať do uzatvárateľných kontajnerov určených na tento účel tak, aby sa minimalizovalo riziko znečistenia kontajnera, ktoré zabezpečuje prevádzkovateľ ZSS ako producent odpadu.
2. Kontajnery môžu byť na jednorazové alebo opakované použitie; ak sa kontajnery používajú opakovane, potom po každom použití sa musia riadne vyčistiť a vydezinfikovať; ak sa do kontajneru vkladá obal (napr. vrece) - tento musí byť následne bezpečne odstránený; napr. spálený, zároveň platí, že sa nesmú navzájom zamieňať obaly určené na ostatný komunálny odpad; kontajnery na opakované použitie však nemožno používať ako vratné kontajnery (t.j. používané výmenou medzi prevádzkovateľom ZSS a odberateľom odpadu).
3. Kontajnery na odpad musia mať vhodnú konštrukciu, musia byť udržiavané v náležitom stave, ľahko čistiteľné a dezinfikovateľné.
4. Kontajnery musia byť označené „materiál kategórie 3 - Neurčené na ľudskú spotrebu“;

Kontajnery umiestnené mimo potravinárskej prevádzky (zhromažďovanie odpadu):

5. Kontajnery na odpad musia mať vhodnú konštrukciu, musia byť udržiavané v náležitom stave, ľahko čistiteľné a dezinfikovateľné, kontajnery musia byť označené „materiál kategórie 3 - Neurčené na ľudskú spotrebu“;

- Prevádzkovateľ ZSS musí primerane zabezpečiť skladovanie potravinárskeho odpadu do doby odovzdania sprostredkovateľovi (obchodníkovi) s odpadom tak, aby sa k obsahu kontajnera nedostali hlodavce a iné živočíchy (napr. sklad odpadu, chladiace zariadenie na odpad alebo iným bezpečným spôsobom vo vonkajšom prostredí ZSS).
- ak sú k dispozícii sklady odpadu (chladiace zariadenie – chladnička odpadu), potom musia byť skonštruované a vedené takým spôsobom, aby bolo možné udržiavať ich v čistote, musí byť vytvorená možnosť výkonu čistenia a dezinfekcie, musia byť zabezpečené proti hlodavcom a iným živočíchom. Odpad nesmie predstavovať priamy alebo nepriamy zdroj kontaminácie. Ak sa odpad v kontajneroch skladuje uchovávaný v chladničke musí byť tiež označený „materiál kategórie 3 - Neurčené na ľudskú spotrebu“; musí byť umiestnená tak, aby nepredstavovala riziko pre prevádzku a okolie,
- o čistení kontajnerov (v prevádzke aj mimo prevádzky), skladov odpadu alebo chladiacich zariadení na odpad prevádzkovateľ ZSS musí viesť evidenciu, sanitácia je súčasťou prevádzkového poriadku, resp zásad správnej výrobnéj praxe prevádzky.

Prevádzkovateľ ZSS ako producent odpadu je povinný nakladať s odpadom takým spôsobom, ktorý neohrozuje zdravie ľudí ani zvierat, nepoškodzuje životné prostredie, nesmie dochádzať k obťažovaniu zápachom a nepriaznivo vplyvať vplyvu na okolie.

MUDr. Ľudmila Bučková

Aktualizované k 31.10.2014